

Passend onderwijs in de Twinschool Dove, slechthorende en horende leerlingen samen naar school

In toenemende mate bezoeken dove kinderen het regulier onderwijs. Individuele schoolplaatsing heeft vaak als nadeel dat het onderwijs weinig toegesneden is op de dove leerling en dat deze nauwelijks nog contact heeft met andere dove of slechthorende kinderen, waardoor sociaal isolement kan optreden. In Vught worden dove en slechthorende kinderen groepsgewijs geplaatst in het regulier basisonderwijs: de Twinschool. In dit artikel worden de opzet en de resultaten van dit unieke project beschreven.

ANNET DE KLERK, DAAN HERMANS, HARRY KNOORS EN LOES WAUTERS

Om de participatie van dove en slechthorende leerlingen in een onderwijsomgeving met horende klasgenoten te bevorderen (inclusie), zijn vanaf de jaren '80 speciale programma's opgezet (zie Knoors, 2004). Het meest in het oog springende voorbeeld hiervan is het co-enrollment programma Tripod in Burbank (Californië) (Kirchner, 1994; Luckner, 1999; Kreimeyer, Crooke, Drye, Egbert & Klein, 2000). Co-enrollment staat voor samen naar school gaan. Tripod gaat uit van teamonderwijs door horende en dove leerkrachten. Zij geven samen les aan klassen met horende en dove leerlingen. De interactie vindt plaats in gesproken taal en gebarentaal en is gebaseerd op wederzijds respect, samenwerking en gelijkheid van status (Kirchner, 1994). Tripod heeft het ontwikkelen van een Twinschool voor leerlingen van Viataal Talent sterk beïnvloed. In dit artikel bespreken we de opzet en uitgangspunten van de in 2004 gestarte Twinschool en gaan we in op de resultaten.

Opzet en uitgangspunten van de Twinschool

De Twinschool is een samenwerkingsverband tussen Viataal Talent, een school voor dove, slechthorende en ESM-leerlingen, en basisschool De Schalm. Beide scholen liggen op hetzelfde terrein in Vught.

Groepjes dove en ernstige slechthorende kinderen volgen samen met horende klasgenootjes les in een reguliere schoolklas. Het doel is om zo de voordelen van het regulier en het speciaal onderwijs te combineren. Door samen te werken in de Twinschool wordt de kennis van zowel speciaal als regulier onderwijs versterkt (Knoors, 1995). Potentieel sterke kanten van regulier onderwijs zijn het hebben van hoge verwachtingen over de mogelijkheden

van leerlingen, ruimte voor zelfstandigheid door grotere groepsgrootte, de mogelijkheid tot gevarieerde sociale contacten, het hogere tempo van instructie en de brede kennis bij medewerkers over verschillende ontwikkelingsaspecten van leerlingen. De kracht van het speciaal onderwijs aan dove/ernstig slechthorende leerlingen ligt in het bieden van toegang tot communicatie en taal, het aanbieden van de Nederlandse Gebarentaal, de individuele ondersteuning van leerlingen, de aanwezigheid van dove/slechthorende rolmodellen en de specifieke orthopedagogische en ortho-didactische kennis over de doelgroep.

Als mogelijk bijkomende voordelen voor de betrokken dove leerlingen worden gezien:

- Het creëren van functionele situaties waarin ze hun vaardigheid in het gesproken Nederlands kunnen vergroten.
- Het vergroten van de sociale vaardigheden door de omgang met horende leeftijdgenoten.

Voor leerlingen en leerkrachten van de basisschool gelden mogelijk de volgende voordelen:

- Een groter bewustzijn ten aanzien van (de gevolgen van) doof-/slechthorendheid en de wijze waarop je hiermee om kunt gaan.
- Het vergroten van de deskundigheid op het gebied van communicatie en taal-/ spraakontwikkeling, waarvan niet alleen de dove leerlingen zullen profiteren.
- Het vergroten van de didactische vaardigheden op het gebied van visuele ondersteuning en differentiatie.

Als mogelijk voordeel voor medewerkers van Viataal Talent geldt:

- Meer inzicht in de gang van zaken in het regulier onderwijs en kennisvergroting op het gebied van reguliere onderwijsmethodes.

In de Twinschool zijn horende en dove medewerkers werkzaam en wordt zowel het Nederlands als de Nederlandse Gebarentaal gebruikt. Het onderwijs wordt in alle groepen steeds verzorgd door teams van twee leerkrachten die beiden verantwoordelijk zijn voor alle leerlingen in de groep. Het gaat altijd om een leerkracht van basisschool De Schalm en een leerkracht van Viataal Talent. In de kleutergroep kan ook een dove of slechthorende klassenassistent van Viataal Talent ingezet worden. Afhankelijk van het aantal dove of slechthorende leerlingen in de groep is de leerkracht van Viataal Talent volledig of parttime aanwezig.

Uitgangspunt voor het lesgeven van beide leerkrachten is het principe van co-teaching (Friend & Cook, 2000). Leerkrachten onderwijzen samen de groep. In de praktijk bestaan hierbij voor de twee leerkrachten verschillende opties: lesgeven en observeren, lesgeven en individueel ondersteunen, lesgeven in twee subgroepen met verschillende lesinhouden, lesgeven in twee subgroepen met dezelfde lesinhoud, alternatieve vormen zoals pre- en re-teaching door één van beide leerkrachten en team-teaching, oftewel samen lesgeven aan de hele groep. De leerkracht van Viataal Talent communiceert met en

geeft les aan de gehele groep in het gesproken Nederlands ondersteund met Gebaren (NmG). In een groepsactiviteit voor dove/slechthorende kinderen wordt ofwel NmG ofwel de Nederlandse Gebarentaal gehanteerd. De leerkracht van de basisschool communiceert in het gesproken Nederlands. In meer complexe klassikale situaties tolkt de leerkracht van Viataal Talent soms het gesproken Nederlands van de leerkracht van de basisschool. Leerkrachten van de basisschool die meer ervaring hebben, gebruiken ook in meer of mindere mate ondersteunende gebaren in hun communicatie. Sommigen volgen een cursus gebarentaal.

Om de auditief aangeboden informatie van beide leerkrachten toegankelijker te maken voor de dove/slechthorende leerlingen wordt gebruik gemaakt van soloapparatuur.

De vakleerkracht Nederlandse Gebarentaal en Doven-cultuur geeft twee uur per week gebarentaalles en Doven-cultuur aan de dove/slechthorende leerlingen. Ook verzorgt hij binnen deze twee uur activiteiten op het gebied van pre-teaching in de Nederlandse Gebarentaal. De gehele groep, horende en dove leerlingen samen, wordt

wekelijks een korte gebarentaalactiviteit aangeboden. Zij maken ook kennis met aspecten van Dovencultuur. De logopedist verzorgt de individuele logopedie van de betrokken dove/slechthorende leerlingen. De hoeveelheid logopedie is vergelijkbaar met de tijd binnen het speciaal onderwijs van Viataal Talent. De logopedist heeft daarnaast een adviserende rol ten aanzien van de spraak- /taalontwikkeling van de horende leerlingen in de Twinschoolgroepen.

De logopedist en de vakleerkracht Nederlandse Gebarentaal verzorgen samen incidenteel activiteiten om de communicatie tussen alle leerlingen binnen de Twinschoolgroep te bevorderen en Doofbewustzijn onder de aandacht te brengen.

De leerlingen

De Twinschool is na een voorbereidingsperiode van ruim een jaar als project van start gegaan in het voorjaar van 2004. Toen vormden vier dove leerlingen en 21 horende leerlingen groep 4 van De Schalm. Twee van deze dove leerlingen zijn inmiddels uitgestroomd. In 2006 is besloten de Twinschool als structurele voorziening voort te zetten op basis van de positieve ervaringen en onderzoeksresultaten uit de periode 2004–2006 (De Klerk, Wauters & Knoors, 2006).

DOVE LEERLINGEN MOETEN IN PRINCIPE ZONDER TUSSENKOMST VAN DE LEERKRACHT OF ANDERE VOLWASSENEN CONTACT KUNNEN HEBBEN MET HORENDE KLASGENOTEN

Aan het eind van het schooljaar 2007–2008 omvatte de Twinschool een kleutergroep en een groep 7. De kleutergroep startte in het schooljaar 2006–2007. Zeven dove kleuters stroomden toen als jongste kleuters in in één van de kleutergroepen van basisschool de Schalm. Alle zeven dove kinderen gebruiken een cochleair implantaat. Na de herfstvakantie van het schooljaar 2007–2008 kozen de ouders van één van de dove leerlingen voor individuele integratie in een school dichtbij huis. Aan het begin van het eerste schooljaar zaten er negentien horende leerlingen in de groep, aan het einde van het tweede schooljaar 23. Groep 7 startte als groep 4 in 2004, met drie dove leerlingen en één slechthorende leerling. Eén van de dove leerlingen ging aan het einde van het eerste schooljaar (2004–2005) terug naar het speciaal onderwijs. In de schooljaren 2005–2006, en 2006–2007 zaten er twee dove en één slechthorende leerling in de groep. Aan het einde van het

schooljaar 2006–2007 ging één van de dove leerlingen naar het voortgezet speciaal onderwijs. Het aantal horende leerlingen in de klas varieerde tussen de 21 en 25.

Alle dove/ernstig slechthorende leerlingen die naar de Twinschool gaan, hebben in redelijke mate toegang tot het gesproken Nederlands. De meesten hebben een cochleair implantaat. Het uitgangspunt is dat de leerlingen in principe zonder tussenkomst van de leerkracht of andere volwassenen contacten moeten kunnen aangaan met horende klasgenoten. De cognitieve mogelijkheden van de leerlingen zijn gevarieerd, maar liggen binnen het normale spectrum. Alle dove/slechthorende leerlingen zijn gebaat bij een omgeving waarin de faciliteiten zoals die geboden kunnen worden in het speciaal onderwijs (onder andere de leerkracht met kennis en vaardigheden vanuit het speciaal onderwijs, het gebruik van NGT en NmG, visualisatie) aanwezig zijn.

De horende leerlingen staan ingeschreven op basisschool De Schalm. De dove/ slechthorende leerlingen staan ingeschreven op Viataal Talent. De eindverantwoordelijkheid voor het onderwijs ligt voor de leerlingen van de basisschool bij de directie van De Schalm en voor de dove/ slechthorende leerlingen bij de directie van Viataal-Talent. Het schoolplan en het onderwijsprogramma van basisschool De Schalm vormen het uitgangspunt voor het programma in de Twinschool. De onderwijsactiviteiten vinden grotendeels plaats in de reguliere basisschool. De vaklessen gymnastiek vinden plaats in het gebouw van Viataal Talent en worden verzorgd door de vakleerkracht van deze school.

De leerlingen volgen zoveel mogelijk onderwijs in hetzelfde klaslokaal. Sommige activiteiten (in het kader van pre- of reteaching, bevordering van gebarentaalontwikkeling, Dovencultuur, het gesproken Nederlands, het reflecteren op de omgang en sociale contacten met horende klasgenoten) kunnen ook in een andere ruimte plaatsvinden. Deze ruimte is niet exclusief voor dove/slechthorende leerlingen. Ook horende leerlingen maken er gebruik van. Voor iedere leerling, doof of horend, is het mogelijk om een individuele leerlijn te volgen. Deze leerlijn wordt vastgelegd in een Individueel Handelingsplan.

De evaluatie

De evaluatie van de Twinschool is uitgevoerd door Loes Wauters (schooljaren 2004–2005, 2005–2006), Daan Hermans (schooljaren 2006–2007, 2007–2008) en Harry Knoors. De evaluatie heeft zich op een vijftal aspecten van de Twinschool gericht: het sociaal functioneren van alle leerlingen, de vaardigheden van de dove leerlingen in het gesproken Nederlands en in de Nederlandse Gebarentaal (NGT), de schoolprestaties van de dove en horende leer-

PASSEND ONDERWIJS IN DE TWINSCHOOL

lingen, de structurering van het onderwijs en de percepties van de ouders van de leerlingen. In dit artikel zullen niet alle aspecten van de evaluatie besproken worden. De volledige bevindingen zijn na te lezen in de evaluatierapporten die te downloaden zijn via de website van Viataal (www.viataal.nl).

Sociale status en sociaal functioneren

Het sociaal functioneren van de leerlingen is onderzocht door de sociale acceptatie door klasgenoten te meten (sociometrie). Sociale acceptatie en vriendschapsrelaties zijn belangrijk voor kinderen, omdat ze veel aspecten van hun ontwikkeling beïnvloeden (bijvoorbeeld de schoolprestaties, Gifford-Smith & Brownell, 2003; Wentzel, 1989). Sociale acceptatie van dove en slechthorende leerlingen in reguliere onderwijssettings is een frequent onderzocht thema, omdat inclusie van dove leerlingen binnen het reguliere onderwijs vaak de vrees voor sociale isolatie met zich meebrengt. Uit onderzoek is bekend dat dove leerlingen zich vaker eenzaam voelen dan horende leerlingen (Kluwin, Stinson & Collarossi, 2002; Stinson & Antia, 1999; Stinson & Kluwin, 2003). In co-enrollment settings zoals de Twinschool zijn de resultaten positiever (Kluwin, 1999, Nunes, Pretzlik & Olsson, 2001, zie ook Wauters & Knoors, 2008).

De sociale positie van leerlingen is onderzocht aan de hand van een tweetal taken: de 'peer rating' en de 'peer nomination' taak. De taken zijn in de kleutergroep twee keer afgenomen in de schooljaren 2006-2007 en 2007-2008. In de oudere groep zijn de sociometrische taken in de eerste twee schooljaren (2004-2006) twee keer afgenomen, en in de laatste twee schooljaren (2006-2008) één keer.

In de peer rating taak moest elke leerling bij de foto's (kleutergroep) of namen (middenbouw/bovenbouw groep) van alle andere leerlingen aangeven of zij/hij het leuk vindt om met deze leerlingen te spelen (lachend gezichtje), niet leuk vindt (boos gezichtje) of dat het haar/hem niet uitmaakt (neutraal gezichtje). De gemiddelde beoordeling die dove leerlingen in beide groepen in de peer rating taak kregen van hun (horende en dove) klasgenoten week niet significant af van de gemiddelde beoordeling die hun horende klasgenoten kregen. Met andere woorden, er zijn geen verschillen gevonden tussen dove en horende leerlingen in de mate waarin zij aardig gevonden worden door hun klasgenoten.

In de peer nomination taak moesten de leerlingen uit de kleutergroepen de foto's van drie medeleerlingen aanwijzen die zij het leukste/aardigst vinden, en de foto's van drie leerlingen die zij niet aardig/leuk vinden. Op basis van de nominaties die de leerlingen kregen van klasgenoten op de peer nomination taak ('welke drie leerlingen vind

Horende (H) en dove (D) kinderen over de Twin

Ik vind het gewoon gewoon. (H)

Ik heb hier meer vrienden, klas is groter, dus meer vrienden. (D)

We zagen dat het niet gemakkelijk was, dus we speelden met elkaar. (D)

Ik snapte eerst niet al die gebaren, maar toen de gebarendocent er allemaal gebaren bij deed werd het steeds normaler en nu snap ik meer van hun. (H)

Soms wordt er snel gepraat, dan is het lastig. (D)

je aardig?' en 'welke drie leerlingen vind je niet aardig?') werd elke leerling via een statistische procedure (Thissen & Bendermacher, 1999) ingedeeld in één van de volgende vijf categorieën: (1) populair, (2) afgewezen, (3) genegeerd, (4) controversieel en (5) gemiddeld.

Leerlingen vallen in de categorie 'populair' wanneer zij veel positieve en weinig negatieve nominaties krijgen van klasgenoten. Wanneer leerlingen vooral veel negatieve nominaties krijgen van klasgenoten, vallen zij in de categorie 'afgewezen'. Controversiële leerlingen krijgen veel positieve en negatieve nominaties; zij zijn vaak zichtbaar in de klas omdat ze kenmerken van populaire en van afgewezen leerlingen hebben (Gifford-Smith & Brown, 2003). Controversiële leerlingen lopen minder risico op schoolproblemen dan afgewezen leerlingen. Genegeerde leerlingen krijgen weinig positieve en negatieve nominaties van klasgenoten. Zij zijn vaak nauwelijks zichtbaar in de klas, zowel voor klasgenoten als voor de leerkrachten, en lopen daarmee ook een verhoogd risico op schoolproblemen. Volgens Newcomb, Bukowski en Pattee (1993) ziet de verdeling volgens deze indeling in statusgroepen er normaal gezien als volgt uit: 7% populair, 11% afgewezen, 15% genegeerd, 3% controversieel en 65% gemiddeld. In de kleutergroepen hadden zes van de zeven dove leer-

AL MET AL VERTOONT DE SOCIALE STATUS VAN DE DOVE LEERLINGEN EEN POSITIEF BEELD

lingen op de vier metingen overwegend de status 'gemiddeld', terwijl ongeveer tweederde van de horende leerlingen de status 'gemiddeld' kregen. Bij één dove leerling was de status negatiever, hij had op drie meetmomenten de status 'afgewezen'. Opmerkelijk was dat de status van dove leerlingen gedurende de twee schooljaren constant bleef. Ook in deze taak scoren de dove leerlingen als groep zeer vergelijkbaar met hun horende klasgenoten, bij wie,

bijvoorbeeld, ongeveer één op de zes leerlingen de status 'afgewezen' krijgt toebedeeld.

In de oudere groep, liet de peer nomination taak ook een overwegend positief beeld zien. Opvallend hierbij was dat de statussen van de dove/slechthorende leerlingen zeer veranderlijk waren. Deze bevinding staat in contrast met de bevindingen bij de kleuters. Dit zou kunnen betekenen dat het aantal dove/slechthorende leerlingen in de klas in de bovenbouw te klein is om de leerlingen voldoende houvast te bieden: in het begin vier leerlingen, in de laat-

gen in het regulier onderwijs. Dit beeld wordt nog verder ondersteund door de resultaten van Vragenlijst Acceptatie Dove en Slechthorende Leerlingen die we in de afgelopen schooljaren hebben afgenomen bij zowel horende leerlingen op de Twinschool als bij horende leerlingen van reguliere scholen waar dove leerlingen individueel geïntegreerd waren. De resultaten lieten zien dat de horende klasgenoten van de Twinschool veel beter hun dove klasgenoten accepteren dan de horende klasgenoten van individueel geïntegreerde dove leerlingen.

ste fase slechts twee. Bij de leerlingen uit de oudere groep werd ook gekeken naar prosociaal gedrag (Welke drie kinderen houden altijd veel rekening met andere kinderen?), antisociaal gedrag ('Welke drie kinderen verstoren vaak de les?) en sociaal onhandig gedrag ('Welke drie kinderen vragen hulp voor ze zelf hebben geprobeerd een oplossing te vinden?'). De dove/slechthorende leerlingen in vergelijking met hun horende klasgenoten wat minder prosociaal gedrag, wat meer antisociaal gedrag en wat meer sociaal onhandig gedrag, vooral in het tweede en derde schooljaar. Toch laat het sociometrisch onderzoek al met al een positief beeld zien over de sociale status van de dove leerlingen, zeker in vergelijking met eerdere studies naar de individuele en gezamenlijke integratie van dove leerlin-

De taalontwikkeling

De testen voor het gesproken Nederlands zijn afgenomen door de logopedisten die de leerlingen onder behandeling hebben. De testen die bij de dove kleuters zijn afgenomen zijn onder meer de Reynell (een test voor taalbegrip, Van Eldik, Schlichting, lutje Spelberg, van der Meulen & van der Meulen, 2001) en de Schlichting-WO en de Schlichting-ZO (testen voor respectievelijk actieve woordenschat en zinsontwikkeling, Schlichting, van Eldik, lutje Spelberg, van der Meulen & van der Meulen, 2003). Bij de leerlingen in de oudere groep is de TAK-R (Verhoeven & Vermeer, 2000) afgenomen. In beide groepen is de T-NGT (Hermans, Knoors & Verhoeven, 2007) afgenomen om de gebarentaalvaardigheden van de leerlingen te volgen.

PASSEND ONDERWIJS IN DE TWINSCHOOL

De dove kleuters ontwikkelen zich erg goed in het gesproken Nederlands. Hoewel de leerlingen een achterstand hebben op horende leeftijdsgenoten, is het algemene beeld dat deze achterstand niet groter wordt op de Twinschool. We kunnen niet concluderen dat de goede taalontwikkeling van de dove leerlingen komt door hun aanwezigheid in de Twinschool-kleutergroep, maar wel dat de dove leerlingen zich als groep erg goed ontwikkeld hebben in het gesproken Nederlands. Op de gebarentaaltesten scoren de meeste dove leerlingen in beide schooljaren 'gemiddeld' tot 'boven-gemiddeld' ten opzicht van dove leeftijdsgenoten in het speciaal onderwijs. Opmerkelijk genoeg is de gebarentaalvaardigheid van de leerlingen niet wezenlijk achteruit gegaan, terwijl het NGT-aanbod aan de leerlingen door hun aanwezigheid in de Twinschool-kleutergroep in de afgelopen twee schooljaren is verminderd ten opzichte van dat bij dove leerlingen in het speciaal onderwijs.

De ontwikkeling van het gesproken Nederlands bij de leerlingen in de oudere Twinschoolgroep verloopt moeilijker; ze hebben een grote achterstand op horende leeftijdsgenoten. Dit leidt soms tot problemen bij het geven van onderwijs. Door hun achterstand, bijvoorbeeld op het gebied van de woordenschat, hebben de dove leerlingen soms moeite met de instructie, en moeten de leerkrachten vaker toelichting geven op de betekenis van woorden in tekstboeken. De ontwikkeling ten opzichte van dove leeftijdsgenoten is moeilijker in te schatten, omdat er voor de testen voor gesproken Nederlands geen normgegevens beschikbaar zijn voor dove leerlingen. Over het algemeen scoren de betrokken dove leerlingen goed op het gebarentaaltesten.

De schoolprestaties

Onderstaande tabel toont de individuele prestaties (de percentielscores) van de twee dove leerlingen en de slechthorende leerling in de oudere groep in de schooljaren 2005-2006, 2006-2007 en 2007-2008 op de CITO-entreeoets. Deze percentielscores (range 1-100, gemiddelde 50) gaven aan hoe goed leerlingen scoren ten opzicht van leeftijdsgenoten. De tabel laat de percentielscores zien.

De totaalscores van Leerling-1 en Leerling-2 zijn in de afgelopen twee schooljaren gegroeid (Leerling-1, 8 percentiel-punten, Leerling-2 23 percentiel-punten). De scores van Leerling-3 dalen tussen 2006 en 2007 (9 percentiel-punten). Deze leerling was tijdens de afname van de CITO-Entreeoets in 2007 geheel niet gemotiveerd. Een deel van de achterstand van Leerling-1 en Leerling-2 op horende leeftijdsgenoten is zelfs ingelopen. Bij hen zijn vooral grote stijgingen te zien in de rekenvaardigheden, net zoals bij hun horende klasgenoten. Voor deze klasgenoten

Tabel 1. De schoolprestaties van de dove leerlingen.

	M	Taal	Rekenen	Studievaardigheden	Totaal
Leerling-1	2006	12	63	47	23
	2007	12	81	39	31
	2008	11	97	28	31
Leerling-2	2006	20	33	29	21
	2007	26	42	34	29
	2008	35	70	53	44
Leerling-3	2006	17	6	16	10
	2007	2	1	3	1
	2008	-	-	-	-

gold dat het klassengemiddelde voor de Twinschoolgroep op de CITO-entreeoets gedurende de drie schooljaren groeide van percentiel 76 in 2006 naar percentiel 91 in 2008. Met andere woorden, ook de horende leerlingen ontwikkelen zich zeer goed in de Twinschool.

De percepties van de ouders

Tenslotte zijn de ervaringen van de ouders van horende en dove leerlingen over de Twinschool onderzocht door geregelde afname van zelf geconstrueerde schriftelijke vragenlijsten. Ouders zijn over het algemeen erg positief over de Twinschool, en geven dit ook expliciet aan in de evaluatie. Het merendeel van de ouders van horende leerlingen geeft aan dat zij ook voor de Twinschool zouden kiezen, als zij deze keuze daadwerkelijk zouden mogen maken (Basisschool de Schalm hanteert het beleid dat ouders van horende leerlingen geen zeggenschap hebben over de plaatsing van hun kind in een klas met alleen horende leerlingen of in één van de Twinschoolgroepen).

DE DOVE KLEUTERS ONTWIKKELEN ZICH ERG GOED IN HET GESPROKEN NEDERLANDS. DE GEBARENTAALVAARDIGHEID IS NIET WEZENLIJK ACHTERUIT GEGAAN

Ook zijn deze ouders het eens met de stelling dat zij het prettig vinden dat hun zoon/dochter in contact komt met dove en slechthorende leerlingen, omdat op die manier de kennis over de diversiteit van mensen in onze maatschappij wordt vergroot. De ouders van horende leerlingen denken verder dat de Twinschool de sociale ontwikkeling van hun kind positief zal beïnvloeden, en vinden het aanbod van de Nederlandse Gebarentaal aan hun kind in de klas een groot pluspunt. Ouders zijn, vooral voorafgaande aan de instroom

Ouders van horende (H) en dove kinderen over de Twin (D)

- Met twee leerkrachten voor de klas is er meer aandacht voor ons kind. (H)
- De lesstof wordt visueler aangeboden. (H)
- Gebarentaal is belangrijk op momenten dat het wat moeilijker wordt in de klas. (D)
- Er is meer taalaanbod, daarom gaat ons kind zoveel vooruit. (D)
- Er is meer tijd om op vragen van mijn kind in te gaan. (H)
- Er is meer nadruk op taal, omdat er ook dove kinderen in de klas zitten. (H)
- Er is meer tijd voor individuele uitleg. (D)
- Ons kind is beter gemotiveerd, omdat het in een grotere klas zit. (D)

van hun kind in de Twinschool, bezorgd dat de lesstof in de Twinschool in een lager tempo aangeboden wordt. Hun zorg blijkt later weggenomen.

De ouders van de dove leerlingen zijn zeer tevreden over hun keuze voor de Twinschool. De aanwezigheid van hun kind in de Twinschool is zeer positief voor de sociale ontwikkeling en voor de ontwikkeling in het gesproken Nederlands. De Twinschool wordt dus gesteund door de ouders van horende en dove leerlingen, een bevinding die cruciaal is voor het slagen van de Twinschool.

Conclusies

De Twinschool is een succes gebleken. De resultaten van het vierjarige evaluatieonderzoek zijn overwegend positief. Ze bevestigen het beeld dat het combineren van speciaal en regulier onderwijs tot een succesvolle nieuwe vorm van onderwijs daadwerkelijk mogelijk is. Desondanks blijven er belangrijke aandachtspunten.

De objectief gemeten, positieve resultaten uit het onderzoek komen niet altijd naadloos overeen met de indrukken van de betrokken medewerkers. Hoewel de meeste leerkrachten erg enthousiast zijn, is er vooral bij sommige medewerkers van de reguliere basisschool zorg en twijfel.

Deze richten zich op de gevolgen die het Twinschool onderwijs heeft voor de uitgangspunten van het onderwijs op de basisschool. Deze uitgangspunten moeten soms wat worden bijgesteld. Een concreet voorbeeld hiervan is de vormgeving van het ontwikkelingsgericht onderwijs in de kleutergroepen. Uit observaties tijdens het onderzoek bleek dat de kenmerken van ontwikkelingsgericht onderwijs aanwezig waren in de kleutergroep. De leerkrachten

van de basisschool ervoeren echter dat er hier en daar meer sturing nodig was dan zij gewend waren. Voor hun gevoel kwam hiermee het ontwikkelingsgericht onderwijs onder druk te staan.

Het opzetten en uitvoeren van onderwijs in een Twinschool vraagt veel van medewerkers, vooral wat

Leerkrachten over de Twin

- In de Twinschool is minder verlies van onderwijstijd.
- Op de dovenschool is het verschil tussen kinderen in de groep erg groot.
- Het is als leerkracht op de Twin niet gemakkelijk om gebarentaalvaardig te blijven.
- Er is op de Twin veel uitdaging door het hoge tempo en niveau.
- Soms verloopt de instructie moeilijker dan in een klas met alleen horende leerlingen.
- Fijn dat er meer dove kinderen in een groep zitten.

PASSEND ONDERWIJS IN DE TWINSCHOOL

bleem te ondervangen. Door de aanwezigheid van meer dove/slechthorende leerlingen in de klas lijkt bovendien het risico van communicatief isolement minder aanwezig. Geconcludeerd kan worden dat het daadwerkelijk vormgeven van inclusie geen gemakkelijke maar wel een hele uitdagende opgave is. Het vraagt extra inzet van alle betrokkenen. Deze extra inzet blijkt op grond van de onderzoeksbevindingen en de overwegend positieve ervaringen van de betrokken ouders, kinderen en medewerkers lonend

HET OPZETTEN EN UITVOEREN VAN ONDERWIJS IN EEN TWINSCHOOL VRAAGT VEEL VAN MEDEWERKERS

geweest te zijn. De Twinschool is uitgegroeid tot een goed voorbeeld van passend onderwijs voor dove, slechthorende en horende leerlingen.

Op het moment van schrijven van dit artikel is een nieuwe Twinschoolgroep gestart in groep 4. De onderzochte kleutergroep is nu een groep 3. Groep 8 is nu de oudste Twinschoolgroep. Het evaluatieonderzoek is wederom gecontinueerd voor een periode van twee jaar, zodat er over een langere periode gegevens verzameld kunnen worden.

Per jaar zal met basisschool De Schalm het opstarten van een nieuwe Twinschoolgroep onderzocht worden. Daarnaast oriënteert Viataal Talent zich op intensievere vormen van samenwerking met het basisonderwijs.

betreft samenwerking, (overleg)tijd en doorzettingsvermogen. Beide scholen moeten daarnaast bereid zijn en blijven om extra middelen te investeren bovenop het reguliere budget, onder andere in de vorm van compensatie in het taakbeleid van de betrokken leerkrachten.

De gelijkwaardigheid van alle betrokken partners zou nog beter tot zijn recht komen als het regulier en speciaal onderwijs nauwer gaan samenwerken in één onderwijsteam dat verantwoordelijk is voor alle leerlingen.

Het realiseren van toegang tot communicatie voor de betrokken dove/slechthorende kinderen verloopt niet altijd even goed. Dit is een doorlopend punt van aandacht. In een klas met horende kinderen zijn niet alle informele communicatiemomenten en niet alle reacties van medeleerlingen toegankelijk te maken voor dove/slechthorende leerlingen. Hiervoor zijn helaas geen pasklare oplossingen; dit vraagt van medewerkers een voortdurende alertheid om alle leerlingen zo goed mogelijk bij de communicatie in de groep te betrekken. Dit geldt overigens ook voor individueel geïntegreerde dove/slechthorende leerlingen. Binnen de Twinschool zijn door de aanwezigheid van de leerkracht uit het speciaal onderwijs meer mogelijkheden om dit pro-

Informatie over de auteurs

Annet de Klerk MA is teamleider bij Viataal Talent/de Twinschool. Daarnaast is zij betrokken bij een aantal projecten binnen de Sector Onderwijs van Viataal. Dr. Daan Hermans is senior-onderzoeker bij PonTeM. Ook dr. Loes Wauters is als onderzoeker werkzaam bij PonTeM. Zij is tevens verbonden aan het Instituut voor Gebaren, Taal en Dovenstudies van de Hogeschool Utrecht. Prof. dr. Harry Knoors is algemeen directeur Expertise en Innovatie van de KEG Viataal Groep. Hij is tevens hoogleraar aan de Radboud Universiteit. Zijn bijzondere leeropdracht betreft de opvoeding van slechthorende en dove kinderen.

Correspondentie: a.dklerk@viataal.nl

Een literatuurlijst is te downloaden van website van Siméa/FENAC en te verkrijgen bij de redactie: vanhorenzeggen@audcom.nl

De volledige bevindingen zijn na te lezen in de twee evaluatierapporten die te downloaden zijn via de website van Viataal (www.viataal.nl).